

DMANİSİ

Dmanisi siti Güneydoğu Gürcistan'da, Ermenistan sınırına çok yakın ve güneye Ermenistan ile Türkiye'ye doğru uzanan bir arazide yer alır. Dmanisi'nin batısında bulunan ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan Dzavacheti bölgesi volkanik olması açısından bölge için çok önemlidir. Dzavacheti silsilesindeki bir volkandan çıkan lavlar doğuya doğru Masavera nehri vadisi boyunca ve daha küçük olan Pinezaouri vadisinin içlerine doğru akmıştır. Lavlar, normal olarak manyetize olmuş ve G.Ö. 1.8 ±0.1 ve 1.9±0.2 milyon yıla tarihlenmiştir. Bu durum Olduvai kanıtı içinde yer alabileceğini gösterir. Lavlar daha sonra Masavera ve Pinezaouri nehirleri tarafından yarılmış ve bugünkü nehir seviyesinden 90 m. Yükseklikte üçgen bir dağlık burnun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu üçgen burun üzerinde Dmanisi Ortaçağ kasabası uzanır. Bugün mevcut kasaba kalıntılarının güneyinde yer alan kale, Kratese dolgularının üzerine inşa edilmiştir.

Alt Paleolitik sit, Ortaçağ evlerinin mutfak çukurlarının içinde keşfedilmiştir. Tiflis Arkeoloji Merkezi tarafından 1983-1987 ve 1989'da yapılan ilk kazıların yanı sıra, 1991 yılından beri V. Dzaparidze ve ekibi tarafından halen sürdürülmektedir.

Stratigrafi: Lav akıntısının ortasında, her iki tarafında sedimanların biriktiği bazalt bir sırt vardır. Lavın üstünde yer alan kesitin tabanı (**Tabaka VI**), siyah bazalt kumundan oluşmuştur. Bunun üzeri, içinde çok sayıda kemik ve yontma taş aletlerin bulunduğu siyahımsı kahverengi bir kumlu toprakla kaplanmıştır (**Tabaka V**). V.Tabakanın tabanında bir insan altçenesi bulunmuştur. Daha sonra kahverengi kumlu bir toprak vardır (**Tabaka IV**). IV. Tabaka esasen bazalt küllerinin olmaması nedeniyle diğer tabakalardan ayrılır. Kemik ve yontma taş aletler IV. Tabakada da bulunmuştur fakat V.Tabakadakilerden daha azdır. Esasen karbonatlı konkresyonların yatay bantlarını içeren ve "Kerki" olarak isimlendirilen bloklaşmış bir dolgu, **III. Tabaka'yı** oluşturur. Öyle görünüyor ki, Kerki denilen bu karbonat konkresyonu, sıcak ve kuru iklim koşulları esnasında olan sedimanların üzerinde gelişmiş bir kabuk gibi oluşmuştur. Kerki içinde bulunan yumuşakçalar ve tohumlar kurak iklim şartlarının göstergesidir. Aynı zamanda dolgu içinde kemik ve yontma taş aletlerin bulunması, Kerki'nin oluşumu sırasında da insanların bazen burada bulunduğunu işaret eder. Kerki tabakasının üzerinde 50-80 cm.'lik sarı, zayıf balçığımsı bir sediman takip edilir (**Tabaka II**). II. Tabakanın alt kısmında yani Kerki'nin 10-20 cm. üstünde yontma taş aletleri de içeren çok taşlı bir tabaka vardır. 1992-1994 yıllarında yapılan kazılar, bu tabakanın taşlarının en azından 70x70 m.'lik

bir alana yayıldığını göstermektedir. Bu durumu açığa kavuşturmak için alanda uygun yüzey araştırması ve geniş kazı yapmak gerekmektedir. Bu tabakada kemikler oldukça nadirdir fakat 1991'de bulunan bir adet *Archidiskodon meridionalis* (Fil) moları II. Tabakayı da Erken Pleistosen'e tarihlen. Gri renkli sedimandan oluşan kesitin en üstündeki bölümse (**Tabaka I**), tahminen alttaki tabakaların başkalaşımını gösterir. I.Tabakanın yüzeyi karbonat konkresyonla katılmıştır. Tabakanın en üst kısmında, Ortaçağ kasabasının molozları ve Ortaçağ buluntular veren ince bir humus tabakası vardır.

Nehirlerin ilerlemesinin zaman içinde durmasıyla alt tabakalar (VI-IV) nispeten daha kısa bir süreçte oluşmuştur. Olduvai Oluşumu ile bu tabakaların ilişkili olduğunu gösteren V. ve IV. Tabakalar normal olarak manyetize edilmiştir. Üst seviyelerin özellikle II. Tabakanın kronolojik durumunu saptamak çok zordur. Sologaşvili'nin paleomanyetik analizleri, II. Tabakanın manyetik olarak ters dönmüş olduğunu gösterir. Bu da Olduvai Oluşumundan sonraki Matuyama periyoduyla bir ilişkiyi akla getirir.

Fauna: Kemik kalıntılarının çoğunluğu IV. Tabakaya aittir. Ancak makro memeli kalıntıları daha çok V.Tabakadan elde edilmişler ve tarihlendirilmişlerdir. VI. Tabakanın üstü doğrudan bazalt lavlarıyla örtüldüğünden bu tabaka çok az sayıda kemik kalıntı vermiştir. Renkleri ve yüksek derecede fosilizasyona uğramış olmaları, bu kemikleri diğerlerinden farklı kılar. Kerki tabakası yani III. Tabaka az sayıda dayanıklı fauna kalıntısı ve çoğunlukla da diş içermektedir. II. Tabakada ise kemik kalıntılar nadirdir.

V.Tabakanın faunası biostratigrafik tespitlere göre Villafranchian'a aittir. Bununla beraber Dmanisi'de *Archidiskodon meridionalis*'in gelişim evresine ait bir kanıtın bulunması burasının Ubeidiya'dan daha eski olduğunu gösterir.

Ekolojik açıdan fauna, geniş bozkırların ve ılıman iklimin tipik türleriyle baskındır (atlar, gergedan ve filler gibi), fakat ormanlık bir çevreyi işaret eden türler de (domuz ve ayı gibi) mevcuttur. Tafonomik araştırmalar henüz tamamlanmamıştır, dolayısıyla ele geçirilen fauna topluluğunun birikiminde insan rolünün var olup olmadığını değerlendirmek imkansızdır.

Flora: Dmanisi kesitinde polenler çok iyi korunmamışlardır. Bununla birlikte, E. Kvavadze bir kopolit içinde ağaç (çam, ladin, kayın, akgürge, kestane, ıhlamur, huş ve

gürgen), fundalık (rododendron, fındık), çimen ve ot polenlerini bulmuştur. Bunlara ilaveten, bazı tohum türleri de saptanmıştır.

Yontma taş aletler: Yontma taş aletler özellikle II. Tabakada yaygındır fakat aynı zamanda IV. ve V. Tabakalarda da mevcuttur. Çeşitli tabakaların teknoloji ve tipolojisindeki farklılıkları tanımlamak hala mümkün olamamaktadır.

Taş aletler genellikle silisleşmiş volkanik tüflerden ve bir kısmı da kuvarstan üretilmişlerdir. Onlar, Masavera ve Pinezaouri vadilerinde oluşan yuvarlak yumrulardan yontulmuşlardır. Aletlerin büyük bir çoğunluğu yongalar üzerine yapılmışlardır. Az sayıdaki küçük yongalar, yüksek derecede silisleşmiş çakmaktaşı benzeri tüflerden yontulmuşlardır. Nehir çakıllarından yapılmış yongalara da nadir olarak rastlanmıştır.

Yongaların dorsal yüzeyleri normal olarak yonga negatifleri gösterirler, bu da tek yönden yongalandıklarını gösterir. Yonga kenarları yaygın bir şekilde kullanım izleri gösterir. Düzeltili yongalar seyrek fakat kenarsal düzelti ve pulcuklu düzelti formunda görülür. Çok yüzlü taş kalem geniş bir yonga üzerine iç yüzden rötuşlanarak yapılmıştır. Çekirdekler daha çok yuvarımsı, çok yüzlüdür ve birkaç yönden yontulmuşlardır. Konik çekirdekler de vardır. Bunların vurma düzlemleri bir ya da birkaç darbeye hazırlanmıştır. Yontuk Çakıl aletler hem tek yüzden hem de iki yüzden çalışılmışlardır ve çekirdek kategorileriyle büyük bir uyum gösterirler.

Dmanisi'nin en önemli buluntuları ise 1991 yılında bulunan tam bir alt çene ile 2000'li yıllarda bulunan 2 adet tam kafatasıdır. Bunların tamamı Homo erectuslar'a aittir.